

in dit nummer:

MARIENE STRATEGIE

INTEGRALE BENADERING: NAAR EEN
NATUURLIJK SYSTEEM MET VELE FUNCTIES

DE KRM-STRATEGIE ZIT 'M IN 'HET DOEN'

KADERRICHTLIJN MARIEN: DE STAND VAN
ZAKEN

STAKEHOLDERS REAGEREN

'MARIENE STRATEGIE MOET REALISTISCH
BLIJVEN'

'MARIENE STRATEGIE NIET AMBITIEUS
GENOEG'

'MARIENE STRATEGIE HELPT DUURZAAM
GEBRUIK'

WINDPARKEN OP ZEE

VERGUNNINGEN WINDPARKEN OP DE
NOORDZEE BEHOUDEN TOT 2020

AANWIJZING VAN WINDENERGIEGEBIEDEN
IN DE NOORDZEE HERSTART

Retouradres:

RWS Dienst Noordzee
Postbus 5807
2280 HV Rijswijk

Samenstelling IDON

Het ministerie van IenM levert de meeste IDON-deelnemers: de voorzitter en secretaris komen van DG Ruimte en Water en verder zijn RWS Noordzee, Kustwacht en DG Bereikbaarheid vertegenwoordigd. Het ministerie van EL&I vaardigt drie deelnemers af: van DG Energie, Telecom en Mededinging, DG Agro (waarin visserij zit) en DG Natuur en Regio; de andere departementen (Buitenlandse Zaken, Financiën en Defensie) ieder één. Alles bij elkaar tien leden die 5 à 6 keer per jaar bijeenkomen.

mei 2012, nummer 15

Dubbelinterview

Integrale benadering: naar een natuurlijk systeem met vele functies

We mogen niet de illusie hebben dat de Mariene Strategie alle problemen met de Noordzee oplost, maar ze geeft wel een boost aan de beleidsinstrumenten die daarvoor al in stelling waren gebracht of nog worden ontwikkeld. Zo kenschetsen Elaine Alwayn (IenM) en Rob van Brouwershaven (EL&I) de betekenis van de KRM voor het Noordzeebeleid

Elaine Alwayn nam bij de samenvoeging van de DG's Ruimte en Water in oktober 2011 het KRM-dossier over van Renske Peters. Rob van Brouwershaven bekleedt zijn functie al drie jaar, maar is pas het laatste jaar betrokken bij de KRM. Beide sprongen op een rijdende trein. 'Geen probleem', vinden ze, 'want de bulk van het werkproces is in handen van een uitstekend interdepartementaal projectteam en de aansturing is goed verankerd in het IDON.' Al hebben Alwayn en Van Brouwershaven de eerste discussies over de behoefte aan een Mariene Strategie niet zelf meegemaakt, ze hebben een duidelijke mening over de functie van de richtlijn in het Nederlandse Noordzeebeleid.

NEDERLANDSE AANPAK

Alwayn: 'Rond de jaren negentig was in heel West-Europa sprake van toenemende zorg over de kwaliteit van het milieu in de zeeën.'

Van Brouwershaven: 'Maar die was niet overal gelijk. Die trein waarop wij sprongen, was gaan rijden in het Middellandse Zeegebied. De milieuproblematiek daar was aanleiding om – naast alle bestaande internationale beleidskaders – Europese wetgeving te maken die alle mariene milieuaspecten zou dekken.

Nederland vond dat voor de Noordzee niet nodig, maar we hadden er ook geen overwegend bezwaar tegen om met de meerderheid van de Europese lidstaten mee te gaan.'

Alwayn: 'Politiek gezien was er bij ons dus geen urgentie om meteen volop met de KRM aan de slag te gaan. We zijn dan ook niet vanaf *scratch* begonnen met álles aanpakken en overal zware indicatoren aan koppelen. Dat zien we nu als een voordeel. We hebben de tijd kunnen nemen om eerst eens nuchter in kaart te brengen op welke punten we al goed scoren en waar nog extra inspanningen nodig zijn. Die pragmatische aanpak van alleen doen wat we moeten doen heeft weliswaar niet het hoogste ambitieniveau, maar is juist daardoor wél werkbaar.'

Van Brouwershaven: 'Wat overigens niet betekent dat we alleen maar een willekeurig deel van de richtlijn voor Nederland van toepassing hebben verklaard. Dat kan niet. De richtlijn dwingt immers ook voor Nederland af dat je integraal naar het geheel kijkt. Dat hebben we ook gedaan. En we hebben wél een hoge ambitie om ontwikkelingen goed te monitoren. We willen weten wat er speelt. Dat is een hele klus, maar een belangrijke, want kennis is toch de sleutel naar het bewustzijn dat op een aantal punten nog wel wat moet gebeuren.'

Naam: Rob van Brouwershaven

Functie: Functie: directeur Natuur en Biodiversiteit, ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie.

Naam: Elaine Alwayn

Functie: directeur Water en Bodem van Directoraat-Generaal Ruimte en Water, ministerie van Infrastructuur en Milieu

NIET LANGER SCHEIDEN

Voor rivieren, meren, kanalen en alle andere zoete oppervlaktewateren is integraal waterbeheer al praktijk sinds de derde Nota waterhuishouding van 1989. Is de zee wat achteropgeraakt?

Van Brouwershaven: 'Ja, dat kun je wel zeggen. Dat was medio 2011 ook een van de hoofdconclusies in het adviesrapport *Een zee van mogelijkheden* van de Raden voor de leefomgeving en infrastructuur. De raden signaleerden een achterstand in het integraal benaderen van zowel het watersysteem als de gebruiksmogelijkheden van de Noordzee. Als ik naar mijn eigen beleidsveld natuur kijk, zie ik een kentering in de strategie om natuur te beschermen. Maar voor het land is die omslag al veel verder doorgevoerd dan voor de zee. We hadden de afgelopen twintig jaar een beleid van functies scheiden. Een begrijpelijke reactie op de constatering dat natuur steeds meer terrein verloor. Die benadering van het afzonderen van kwetsbare gebieden heeft weliswaar veel opgeleverd, maar we zien ook dat we het daarmee alléén niet redden. Dat komt onder meer doordat je zo een vechtcultuur in de hand werkt. Belangen komen nadrukkelijker tegenover elkaar te staan. Nu kijken we meer vanuit een integrale benadering naar de natuurdoelen. In plaats van alléén scheiden van functies letten we ook op de kansen en mogelijkheden om het ecologisch systeem weer zó robuust te maken, dat je het op een verstandige manier kunt gebruiken. Die omslag is voor de Noordzee later op gang gekomen, maar vormt nu de basis voor de Mariene Strategie. Dus: vanuit de natuuroptiek streven we naar behoud en herstel van de natuur, maar dan zó dat de belangrijke gebruiksfuncties van de Noordzee, zoals visserij, windenergie en scheepvaart intact blijven.'

Alwayn: 'Die integrale benadering – dus dat je met elkaar naar het geheel kijkt – is voor ons de essentie van de strategie. We kijken nooit alleen naar het oplossen van problemen, maar ook naar de effecten van de maatregelen op andere functies en belangen. En geografisch gezien betekent 'het geheel' ook dat we niet alleen naar de zee zelf kijken, maar ook naar de milieu-invloeden vanaf het land. Bij de aanpak van zwerfvuil bijvoorbeeld speelt dat sterk.'

HET VERHAAL OVER WINST VOOR IEDEREEN

Zo'n omslag in de benadering laat zich gewillig opschrijven, maar in de praktijk moeten alle partijen meedoen en zich ook medeverantwoordelijk voelen voor het geheel. Hoe krijg je dat voor elkaar?

Van Brouwershaven: 'Het begint allemaal met kennis en inzicht. Dat is op veel fronten een voorwaarde om "het geheel" te kunnen zien. We weten bijvoorbeeld dat het voor de visserijsector heel moeilijk is om op de korte termijn in te leveren, teneinde op de lange termijn beter af te zijn. Er moet immers elke dag brood op de plank komen. Ik vertel dan altijd graag het verhaal van "winst voor iedereen". Inspiratie daarvoor haal ik bijvoorbeeld uit het TEEB-onderzoek (*The Economics of Ecosystems en Biodiversity*). Daarin is een case beschreven van een deel van de Atlantische Oceaan dat werd gesloten voor visvangst. De vissers hebben zich daartegen verzet, want het betreffende gebied is een rijke visgrond. Wat blijkt na enkele jaren van zonering? Langs de randen aan de buitenkant van het gesloten gebied wordt nu – geconcentreerd in een relatief beperkt gebied – veel vis gevangen. Met andere woorden: dat gesloten gebied functioneert in zijn onverstoorde staat als een kraam- en broedkamer waarvan je tegen relatief lage kosten goed kunt oogsten. De visserij heeft dus voordeel van die sluiting. Met dat soort voorbeelden kun je laten zien dat het kan lonen om met elkaar verantwoordelijk te zijn voor het milieu.'

Alwayn: 'En wat ook belangrijk is: we leggen in de Mariene Strategie niet voor vele jaren een blauwdruk vast, maar kiezen voor adaptief management. Samen met alle betrokken partijen kijken we hoe we ervoor staan, hoe ontwikkelingen lopen en welke prioriteiten we moeten stellen. Vervolgens houden we de vinger aan de pols en sturen – waar nodig – bij, steeds op basis van de ervaringen die we opdoen. Learning by doing dus.'

BETROKKEN EN BEVLOGEN

Jullie zijn beide geen vaste IDON-leden, maar werken wel binnen het IDON-kader. Wat merk je daarvan?

Alwayn: 'Veel. Ik ervaar een enorme, serieuze betrokkenheid. Delen van zorgen, zoeken naar samenhang, intensief overleg dat de zaken waar het echt om gaat op scherp zet. Die vorm van meedenken en standpunten bepalen is een geweldige steun bij het beleid maken.'

Van Brouwershaven: 'Kennis en het delen van kennis vind ik hoofdzaken. We geven daar vorm aan in het Informatiehuis Marien. De taken van vooral EL&I en IenM rond monitoring en het verwerken van gegevens zijn sterk verweven, en moeten in het Informatiehuis Marien bij elkaar komen. In dat proces is het goed om binnen zo'n IDON-club zaken te kunnen doen. Met zoveel belangen en zoveel verantwoordelijken die bij een integrale benadering zijn betrokken, ben je als rijksoverheid wel verplicht om een platform als het IDON te hebben.'

Tijdens symposia en andere bijeenkomsten over het Noordzeebeleid klinkt regelmatig de verzuchting 'we hebben het nu over zaken waarover we het tien jaar geleden ook al hadden', ofwel: er verandert zo weinig. Is van de KRM een zekere versnelling te verwachten?

Van Brouwershaven: 'We mogen niet doen alsof de KRM nu ineens dé oplossing biedt voor de problemen die er nog zijn. Door de KRM alléén zal de visserij niet veranderen en zal het zwerfvuil niet verdwijnen. Daar is meer voor nodig, met name alle andere instrumenten die we daarvoor al hebben of die in ontwikkeling zijn. De verdienste van de KRM is vooral dat hij helpt om op een integrale manier naar alle verschillende dossiers te kijken. En naast die samenhang geeft hij ook extra impulsen. Het feit dat we vóór een bepaalde datum een eerste strategie moesten formuleren, zorgde ervoor dat we over bijvoorbeeld monitoring sneller afspraken hebben gemaakt dan we zonder KRM hadden gedaan. Het feit dat er een IDON-vergadering wordt gepland waar besluiten zullen vallen over windmolens op zee, maakt dat we hier een paar stappen harder lopen om de mogelijke effecten te beoordelen op de kleine mantelmeeuw. De KRM creëert dus momentum.'

Alwayn: 'De KRM vraagt van de lidstaten ook een bepaalde inrichting van het werkproces. Er ligt een nadruk op agenderen en procesmanagement. Er wordt een vergaande vorm van participatie verlangd en van internationale afstemming. Het mooie is dat we daarmee in Nederland al bekend zijn. Zo werken we al. We hoeven niet iets nieuws te ontwikkelen. Er staat alleen meer druk op en de KRM geeft er een bepaalde richting aan. Dat de KRM in die zin ook werkt, zie ik aan de overtuiging van onze mensen dat ze wezenlijk bijdragen aan een mooiere Noordzee. En die bevoegdheid die ik nu al merk in de organisatie zal met het binnenhalen van positieve resultaten alleen maar toenemen.'

VOOR MEER INFORMATIE:

Rob van Brouwershaven

(EL&I, directeur Natuur en Biodiversiteit)
r.p.vanbrouwershaven@mineleni.nl

Elaine Alwayn

(IenM, directeur Water en Bodem DGRW)
elaine.alwayn@minienm.nl

De KRM-strategie zit ‘m in ‘het doen’

Het vaststellen van de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (2008) ging gepaard met een uitvoerige instructie over de wijze waarop de lidstaten dit gemeenschappelijk kader in hun eigen beleid zouden moeten invoeren. Dat is gebruikelijk bij Europese wetgeving, maar volgens de KRM-procestrekkers Wim van Urk (IenM) en Louis van Vliet (EL&I) ligt er bij de KRM een extra accent op de praktische invulling van de processtappen.

Van Vliet: ‘De term “strategie” onderscheidt de KRM van veel andere richtlijnen: het gaat niet alleen om doelen bereiken. De richtlijn stuurt vooral op de stappen die je moet zetten om van de huidige situatie naar een gewenste situatie te komen, of om een milieutoestand die al goed is, te behouden. De Mariene Strategie gaat uit van bestaand én voorgenomen beleid en vraagt te bekijken of je met de optelsom daarvan voldoende instrumenten in handen hebt voor het bereiken en/of behouden van een goede toestand van het zeemilieu. Kom je er niet mee, dan moet je aangeven met welke aanvullende maatregelen je de doelen wél gaat halen. In de eerste fase hebben we de huidige milieutoestand moeten beschrijven aan de hand van gegeven kenmerken en de gewenste milieutoestand aan de hand van de zogenaamde *descriptoren*. In 2014 moet een monitoringsysteem zijn ontwikkeld, compleet met indicatoren en in 2015 moet een maatregelenprogramma zijn afgesproken dat in 2016 operationeel moet zijn. Bestaand, voorgenomen en aanvullend beleid plus de concrete maatregelen die daaruit voortkomen, lopen in dat proces voortdurend mee.’

Van Urk: ‘Het strategische van de Mariene Strategie is dus dat het gericht is op wat je

doet én dat je uitgaat van het geheel van samenhangen in het systeem. Dat laatste is het gevolg van het sinds de eeuwwisseling doorgebroken inzicht dat de stapeling van de effecten van verschillende gebruiksvormen en andere menselijke invloeden een wezenlijke bijdrage levert aan de druk op het mariene ecosysteem. De KRW richt zich op stoffenconcentraties en hydromorfologische ingrepen in relatie tot concreet omschreven ecologische doelen. De Vogel- en Habitatrichtlijnen richten zich op aantallen van soorten. De KRM bouwt daarop voort met aandacht voor het geheel van factoren.’

Draagt het invoeren van de KRM ook bij tot een verbreding van de focus van de bestaande beleidskaders voor waterkwaliteit en natuurbescherming?

Van Vliet: ‘Ja. Dat natuurkwaliteit en het halen van natuurdoelen op allerlei manieren wordt bepaald door de kwaliteit van het milieu wisten we al. Soorten die op de zeebodem leven bijvoorbeeld worden sterk geraakt door de beroering van die bodem. Bestaande beleidskaders houden daar ook rekening mee, maar de KRM maakt die relatie completer en explicieter en biedt dus betere handvatten voor gerichte maatregelen.’

Van Urk: ‘Het werkt ook door in de integrale aanpak waarin de verschillende departementen samenwerken. IenM kan bijvoorbeeld constateren dat we voldoen aan bepaalde KRW-normen voor stoffen, en EL&I kan vaststellen dat we normen volgens de natuurwetgeving halen voor de aanwezigheid van aantallen van bepaalde soorten. Maar als we dan volgens de Mariene Strategie het gehele ecosysteem bekijken, is het toch mogelijk dat we geen evenwichtig samengesteld en voldoende robuust systeem zien. We kunnen bijvoorbeeld de doelen bereiken voor populaties vissoorten. Maar daar mogen we niet tevreden over zijn wanneer blijkt dat die soorten door vershraling van het voedselweb opportunistisch zijn overgeschakeld op andere prooidieren en grote concurrenten zijn geworden van bepaalde vogelsoorten waarmee het niet goed gaat. Die over all blik is de ultieme integraliteit, die meer is dan de som der delen. Daarvan moeten we samen één en hetzelfde beeld hebben.’

De initiële beoordeling is gemaakt en ligt van 25 mei tot en met 5 juli ter inzage voor inspraak. Welk samenhangend beeld komt daaruit?

Van Urk: ‘Als je ziet hoe het er twintig jaar geleden voor stond met pcb’s, fosfor, stikstof, olievervuiling, en je vergelijkt dat met nu, dan zijn we bijna waar we moeten zijn. Dat is het resultaat van bijvoorbeeld de beleidskaders voor waterkwaliteit en de maatregelen voor de scheepvaart. En voor de meeste aspecten die nu nog te laag scoren, komen we in 2020 of kort daarna in de buurt. Maar als we het geheel bekijken, zien we ook dat het heel moeilijk is om concrete doelen te stellen voor een opwaartse beweging van het ecosysteem in verstoorde gebieden. Voor zaken als biodiversiteit, voedselweb, vissen en bodemdieren en de integriteit van de zeebodem in de kustzone ontbreekt een goed referentiebeeld om het “meerdere dan de som der delen” te kunnen vaststellen. Onze gegevens gaan niet ver genoeg terug in de tijd.’

Van Vliet: ‘Ik ben het met je eens dat we veel inhoudelijk kennis van het systeem nog missen en dat we ook niet goed weten hoe de verschillende descriptoren elkaar beïnvloeden, maar voor nu moeten we ervan uitgaan dat we met de descriptoren de milieufactoren die er toe doen wel aardig te pakken hebben. Het is ook niet bedoeling om goede ontwikkelingen, zoals het herstel van de schol- en haringbestanden, in de put te praten. Maar de initiële beoordeling moet wel een feitelijk beeld geven van hoe het zit met de samenhang. We moeten immers voorkomen dat de betrokken partijen alleen hun eigen onderdeelje in het oog houden en de conclusie trekken: op ons terrein is er geen probleem. Alle gebruikers van de Noordzee zouden zich medeverantwoordelijk moeten voelen voor het geheel. Dat denken in een samenhangend systeem moet ook bij hen zijn ingeslepen, want dat is de basis voor medeverantwoordelijkheid.’

Van Urk: ‘Dat bepaalde partijen aan de lat staan, betekent niet dat andere partijen buiten schot vallen. Uit de inventarisatie van bestaand en voorgenomen beleid kunnen we zeggen waar er een tandje bij moet. Maar dat betekent niet dat er elders – waar geen extra maatregelen nodig zijn – niets aan de hand is. Er is een internationaal verdrag over ballastwater van schepen. Er zijn onder de KRW kwaliteitsdoelstellingen voor de grote rivieren. Twee voorbeelden van beleid dat volgens ons volstaat. Maar je moet die doelen voor ballastwater en oppervlaktewater nog wél bereiken. Haal je ze niet, dan schiet je ook tekort voor de KRM. Dus waar geen aanvullende opgaven liggen, moeten vele betrokkenen nog wel de nodige inspanning leveren.’

Dat gezegd hebbende, waar liggen de grootste opgaven waarvoor een extra inspanning nodig zal zijn?

Van Vliet: ‘De grootste opgave is het terugdringen van zwerfvuil, en bij de visserij het reduceren van discards en de bescherming

Zwerfvuil

van de zeebodem. Zwerfvuil heeft meerdere, grotendeels diffuse bronnen: de scheepvaart, offshore, en de talloze bronnen op het land. Vooral het terugdringen van zwerfvuil heeft sterk te maken met houding en gedrag in de productie-consumptieketens. Dat is werk van lange adem, vooral als de kosten en prijzen erdoor stijgen. Daarom hechten we veel waarde aan de combinatie groen en groei. Die beweging is op het land de afgelopen jaren goed doorgebroken. Op de Noordzee zouden we haar veel sterker moeten stimuleren. Bij de visserij zie je al initiatieven met nieuwe visserijtechnieken die minder schadelijk zijn voor de bodem. Goed voor het bodemleven en goed voor de visser die veel minder brandstofkosten heeft. Een grote opgave is er ook voor de bescherming van ecologisch kwetsbare gebieden op de Noordzee. Aanvullend op het Natura 2000-beleid zijn het Friese Front en de Centrale Oestergronden aangemerkt als zoekgebieden voor ruimtelijke beschermingsmaatregelen. Doel daarvan is de beperking van de bodemberoerende visserij. Deze maatregelen worden in Gemeenschappelijk Visserij Beleid-kader genomen.’

Overheden, economische sectoren en maatschappelijke organisaties zijn nauw bij de verschillende stappen naar een Mariene Strategie betrokken. Betekent dat ook dat je een gezamenlijk leerproces doormaakt?

Van Urk: ‘Ja, op verschillende manieren. Deel van de initiële beoordeling was een proces van *joint fact finding* en daar heeft iedereen bijgezet. Tussen al die partijen is een sterke wisselwerking geweest, ook wat betreft elementen van het wetenschappelijk debat. In de wetenschap zijn altijd verschillende richtingen met elkaar in discussie. Dus elke partij die een wetenschappelijk rapport aanhaalt, kan erop rekenen dat een ander hetzelfde doet vanuit een andere benadering of met andere conclusies. Op een gegeven moment moet je een streep trekken. Maar discussies over feiten

Processtappen implementatie KRM

2012:

- initiële beoordeling van het mariene milieu gereed
- omschrijving van de ‘goede milieutoestand’ gereed
- milieudoelen en indicatoren daarvoor vastgesteld

2014:

- monitoringprogramma operationeel

2015:

- programma van maatregelen voor bereiken en/of behouden van de goede milieutoestand vastgesteld

2016:

- programma van maatregelen in werking

2020:

- goede milieutoestand bereikt; onderbouwing van het eventueel pas later bereiken van doelen

en cijfers en het wetenschappelijk debat over al die zaken waar sprake is van kennisleemtes, stoppen niet wanneer de ontwerp-strategie wordt afgehecht in de Ministerraad. We moeten er dus op rekenen dat het lopende debat ook zal doorklinken in de reacties van betrokken partijen op de terinzagelegging. Met inbegrip van dat alles, gaat het er uiteindelijk om dat we het met elkaar eens kunnen zijn over wat we gaan doen om het mariene systeem beter te maken. We hebben gemerkt dat daarover minder discussie is dan over de onderliggende feiten en cijfers. Dat onderstreept nog eens het belang van de focus die de KRM legt op wat we doen!

We willen ook samen met de stakeholders op het proces van de afgelopen jaren terugkijken en vooruit blikkend vaststellen wat dit ons leert voor de vervolgstappen.'

Er wordt wel eens gezegd: in een goed beleidsproces is het grootste deel van nieuw beleid al geland voordat het beleid is vastgesteld.

Van Vliet: 'Nou, ik vrees dat die regel hier niet opgaat en dat komt niet doordat het beleidsproces niet zou deugen. We werken immers al grotendeels met bestaand beleid en er moet nog heel veel gebeuren om dat te laten landen. Voorbeeld: innovatieve visserijtechnieken zoals de *pulse trawl* en de *sum-wing* hebben veel minder schadelijke effecten op de bodem dan de traditionele boomkor. Ook voor de sector is deze techniek interessant want hij vraagt minder motorvermogen en dat drukt de brandstofkosten. De weerstand zit 'm bij lidstaten die tegen het gebruik van elektriciteit zijn. Maar ook bij de Europese Commissie. Om deze technieken toe te kunnen staan is aanpassing van de technische

maatregelenverordening nodig. En dan hebben andere lidstaten ook nog wel wat wensen. Men vreest een doos van Pandora. Dat te veranderen kan lang duren.

Van Urk: 'En er is ook nog veel werk te doen aan het bouwwerk van de Mariene Strategie zelf. Juist doordat het zwaartepunt bij de uitvoering ligt. We moeten tal van indicatoren en maatregelen nog verder uitwerken. Voor de monitoring moeten we een goede aanpak ontwikkelen. En dan stuiten we ook op aspecten waarvan we nog niet weten wat en hoe we kunnen meten. Het voedselweb bijvoorbeeld is een complexe aangelegenheid waarvan je niet elke soort kunt gaan volgen. Zo ook moet nog een meetstandaard worden ontwikkeld voor de beoordeling van geluidsbelasting onder water. Het is een verdienste van de KRM dat geluid nu ten volle is onderkend als milieufactor die ertoe doet, maar internationaal staan we nog maar aan het begin van enig inzicht in de geluidseffecten van scheepvaart, pulsgeluiden van seismologisch onderzoek of het heien van funderingspalen op het mariene leven. Op al die terreinen zullen we zoveel mogelijk samen met de andere EU-lidstaten moeten optrekken om kennis te delen en vooral ook de strategie grensoverschrijdend te laten zijn.'

VOOR MEER INFORMATIE:

Wim van Urk

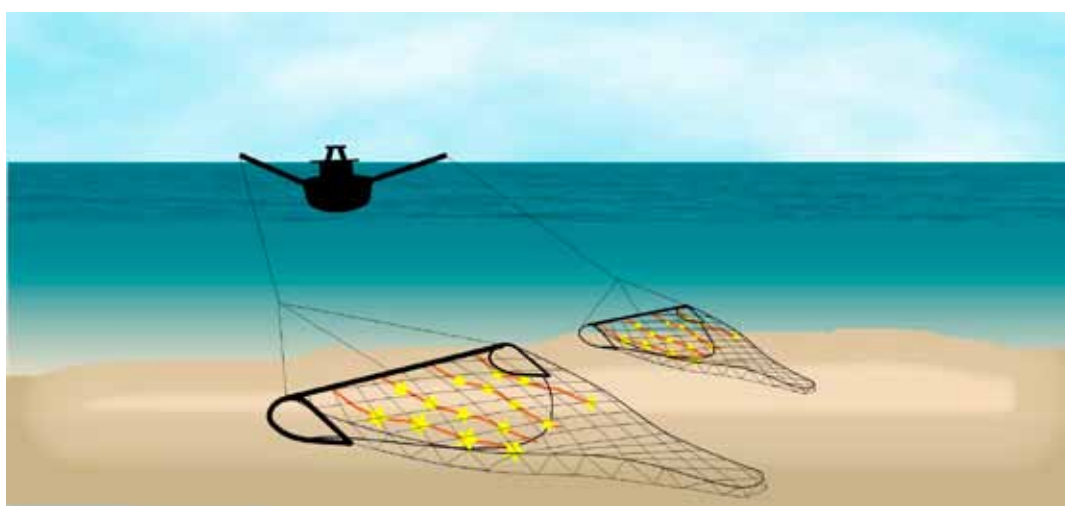
(IenM)

wim.van.urk@minienm.nl

Louis van Vliet

(EL&I)

l.h.h.vanvliet@mineleni.nl

pulse trawl

sum-wing

Kaderrichtlijn Marien:

Dit voorjaar beginnen de inspraakprocedures voor het eerste deel van de Nederlandse Mariene Strategie. In dit deel is te lezen hoe het Noordzeemilieu er nu voor staat en welke milieutoestand wordt nagestreefd in 2020. Frank van den Ende en Waldo Broeksma zijn vanuit Rijkswaterstaat intensief betrokken bij deze procedure.

Het mariene milieu staat onder druk. Dit wordt al jaren onderkend en bescherming van de zee vormt onderwerp van menig richtlijn en beleidsnota. Maar de bestaande regelgeving richt zich vooral op onderdelen van het ecosysteem, of op bepaalde sectoren, zoals scheepvaart of visserij. Om te kunnen beoordelen of het bestaand beleid het ecosysteem in zijn geheel voldoende beschermt, heeft de Europese Commissie in 2008 de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) uitgebracht. Deze richtlijn verplicht de Europese lidstaten tot het vaststellen van een mariene strategie voor 'hun' zee. Het doel is tweeledig: bescherming en herstel van het mariene milieu én het bereiken van een duurzaam gebruik van de zee. Het implementeren van de Nederlandse KRM wordt getrokken door DG Ruimte en Water (DGRW); Rijkswaterstaat ondersteunt daarbij. Inmiddels is het eerste deel van de Nederlandse Mariene Strategie in concept gereed. De definitieve versie moet deze zomer naar Brussel worden gestuurd. In dit eerste deel wordt gedefinieerd wat een goede milieutoestand is voor de Noordzee in 2020, welke milieudoelen daaruit voortvloeien en met welke indicatoren dat kan worden gemeten. Bovendien beschrijft dit deel de huidige situatie, qua milieutoestand, beleid en gebruik. Daarbij wordt ingeschat in hoeverre de gewenste situatie in 2020 met bestaand beleid zal worden behaald en of er aanvullende maatregelen nodig zijn.

GOEDE MILIEUTOESTAND

Het beschrijven van de goede milieutoestand voor 2020 gebeurt aan de hand van 11 'descriptor'. Waldo Broeksma van Rijkswaterstaat Noordzee legt uit: "Descriptor zijn beschrijvende elementen zoals biodiversiteit, eutrofiering en zwerfvuil. Daarmee kunnen we aangeven hoe de Noordzee er in 2020 bij moet liggen. Zie het als een soort checklist: als we alle elementen beschrijven hebben we het hele Noordzee ecosysteem in beeld. De richtlijn geeft voor alle descriptor kwalitatieve omschrijvingen van de goede milieutoestand. Dat gaat in termen als "beschadig de zeebodem niet", maar dan uitgebreider. Voor de precieze tekst verwijs ik naar de richtlijn. Om te kunnen beoordelen of de goede milieutoestand is bereikt, heeft de Europese Commissie de omschrijvingen uitgewerkt in 29 criteria. Voor biodiversiteit is dat bijvoorbeeld 'de omvang van een populatie van een soort' of 'de conditie van die populatie'. En die hebben wij voor onze nationale mariene strategie weer vertaald in doelen voor 2020. Om te kunnen meten of we die doelen halen, zijn we tenslotte indicatoren aan het benoemen. Voor een deel zijn die er al, en voor een deel worden die nog verder ontwikkeld, voor het volgende deel van de mariene strategie."

INITIËLE BEOORDELING

De initiële beoordeling beschrijft de huidige status van de Noordzee. Hoe staat het milieu ervoor, wat is het beleid, hoe wordt de Noordzee gebruikt en welke druk legt dat gebruik op het milieu? De beoordeling is gebaseerd op wetenschappelijke adviesdocumenten van IMARES en Deltares. Bovendien is er een economische en sociale analyse uitgevoerd. Broeksma vertelt: "In de initiële beoordeling beschrijven we of elementen op orde zijn in de Noordzee en in hoeverre bestaand en voorgenomen beleid zullen leiden tot de gewenste toestand in 2020. We signaleren het ook als beleid te kort schiet."

Als voorbeeld van afdoende beleid noemt Broeksma het tegengaan van *eutrofiering*. Volgens hem is dat prima geregeld via onder meer de Nitraatrichtlijn, scheepvaartmaatregelen en de Kaderrichtlijn Water en kan door uitvoering van dit beleid de gewenste milieukwaliteit in 2020 worden bereikt. Dat geldt ook voor *nieuwe invasieve exoten*. Deze komen de Noordzee binnen via ballastwater van schepen, door aangroei op scheepshuiden en via aquacultuur. Inmiddels zijn er regels vastgelegd voor ballastwater en aquacultuur en er zijn nieuwe ontwikkelingen voor coatings voor schepen. Het is daarom de verwachting dat de drie bronnen van invasieve exoten zullen 'opdrogen'. Andere elementen daarentegen vereisen wel extra aandacht, vooral *zwerfvuil* en *onderwatergeluid*. Broeksma: "Dat zijn vrij nieuwe onderwerpen, waarvoor

de stand van zaken

nog weinig regels bestaan. Met zwerfvuil bedoelen we ‘afval op zee’. De huidige maatregelen richten zich op het opruimen van afval. Visserij krijgen bijvoorbeeld ‘bigbags’ mee, die ze vullen met meegevisst afval: het zogenaamde vuilvissen. Maar dat is een druppel op een gloeiende plaat. De KRM wil daarom dat het probleem bij de bron wordt aangepakt. Daarvoor is onderzoek nodig: waar komt het vuil vandaan en hoe komt het in zee? Op grond daarvan kunnen maatregelen worden getroffen om het probleem op te lossen. Het tweede onderwerp, *onderwatergeluid*, is relevant voor dieren in zee. Die gebruiken geluid voor hun oriëntatie, communicatie en jacht en kunnen veel last hebben van andere geluidsbronnen. Uit onderzoek blijkt dat ze in ieder geval last ondervinden van harde impulsgeluiden, zoals het heien van palen of seismisch onderzoek. Over de effecten van onderwatergeluid, bijvoorbeeld van scheepvaart, is minder bekend. Het is belangrijk om hier meer over te weten, want het onderwatergeluid neemt steeds verder toe. Dit is typisch onderzoek dat internationaal kan worden afgestemd, want het gaat alle landen aan.”

Frank van den Ende van Rijkswaterstaat vult aan: “Er zijn ook nog een paar thema’s die redelijk goed geregeld zijn in bestaand beleid, maar nog niet afdoende. Dat geldt bijvoorbeeld voor *biodiversiteit*. Het bestaande natuurbeleid en visserijbeleid leveren niet voldoende bescherming voor slibrijke bodems, terwijl juist deze bodems een hoge biodiversiteit hebben. Daarom stelt KRM voor dit type bodems extra bodembescherming voor. Er zijn ook nog problemen met *visbestanden*. Het gaat weliswaar beter dan voorheen, maar er blijven problemen bestaan zoals bijvangst en de bestanden van haaien en roggen staan nog altijd onder druk. Maar in principe zijn dit aspecten die binnen het visserijbeleid worden geregeld. Dat beleid wordt momenteel herzien; daar zit een grote wisselwerking met de KRM.”

INTERACTIE MET ANDER BELEID

Broeksma benadrukt dat de KRM een strategie is en niet allerlei nieuwe verplichtingen op Nederland legt. Broeksma: “Je kan de KRM zien als het geweten van de zee. Er is al een hele schoenendoos vol richtlijnen, zoals de Vogel- en Habitatrichtlijnen, de Kaderrichtlijn Water, verschillende scheepvaartrichtlijnen en de Nitraatrichtlijn. Maar die zijn sectoraal ingestoken, of richten zich op beperkte gebieden of soorten. De KRM biedt een holistische kijk op het totale mariene ecosysteem en bundelt gefragmenteerd bestaand beleid. In de KRM zal je dus niet lezen: Het kwikgehalte in zee mag maar x milligram per liter zijn, of zo iets. Daarvoor wordt verwezen naar bestaande normen zoals vastgelegd in bestaande regelgeving. We schrijven ze ook niet nog een keer op maar geven alleen aan voor welke aspecten extra inspanning nodig is. We signaleren ook of beleid coherent is. Het verbieden van het overboord gooien van bijvangst in de visserij bijvoorbeeld, kan ertoe leiden dat bepaalde vogels minder voedsel krijgen. Dat kan strijdig zijn met de Vogel- en Habitatrichtlijnen”. Van den Ende: “We gaan dan in KRM verband geen nieuwe doelen stellen, maar leggen het punt neer bij het natuurbeleid. Daarbinnen moeten de doelen worden aangepast. Hetzelfde geldt voor het verminderen van de aanvoer van nutriënten, een streven vanuit de Kaderrichtlijn Water. Dat kan voor de Noordzee betekenen dat de primaire productie in de kustwateren omlaag gaat, wat van invloed is op de voedselvoorziening van vogels. KRM signaleert dat en adresseert het punt bij het natuurbeleid.”

SAMENWERKING MET BELANGHEBBENDEN

De nationale KRM raakt aan de vele belangen, zoals scheepvaart, visserij, recreatie, windenergie en natuur. Daarom zijn de diverse stakeholders vanaf het begin betrokken bij het opstellen ervan. Broeksma: “Er zijn enkele grote bijeenkomsten geweest met stakeholders en er is een kerngroep geformeerd die nauw betrokken was bij het opstellen van KRM. Er is veel wisselwerking geweest en (wetenschappelijk) debat. Over veel elementen hebben we overeenstemming bereikt, maar natuurlijk blijven er spanningsvelden bestaan. Van de natuurbeschermingsorganisaties bijvoorbeeld mag de KRM meer ambitie hebben. De visserijsector is van mening dat er al meer is bereikt dan de initiële beoordeling weergeeft; zij voorzien extra beperkingen door KRM. En wanneer is het gebruik van de zee duurzaam? Dat is best lastig. Het havenbedrijf, op de grens van zee en land, vindt dat er meer verbinding moet worden gezocht met regelingen op land, bijvoorbeeld bij de emissie van vervuilde stoffen. Maar de noodzaak tot een gezond marien milieu onderschrijft iedereen. Niet alleen voor de natuur, maar ook voor duurzaam (commercieel) gebruik.”

INTERNATIONALE AFSTEMMING

De KRM vereist dat lidstaten hun individuele mariene strategie afstemmen met buurlanden die grenzen aan dezelfde zee. Die afstemming vindt plaats nadat de landen eerst zelf hun strategie hebben bepaald. Broeksma: “We gebruiken daarvoor ook OSPAR, de zeeconventie. Wij vallen onder de mariene regio noordoostelijke Atlantische Oceaan. OSPAR vormt praktisch gezien een handig platform voor overleg over de KRM. Ook inhoudelijk kunnen we gebruik maken van werk dat in OSPAR-kader gebeurt, bijvoorbeeld het zoeken naar ecosysteemomvattende indicatoren.”

Van den Ende en Broeksma gaan dan ook regelmatig naar nationale en internationale overleggen. De Noordzee zelf zien ze niet vaak, maar toch hebben beiden een band met de zee. “Het is een mysterieuze wereld, die heel veel in zich heeft. Een verborgen onderwereld. Wij dragen graag een steentje bij aan de bescherming daarvan.”

VOOR MEER INFORMATIE:

Waldo Broeksma

(IenM, RWS Noordzee)

waldo.broeksma@rws.nl

Frank van den Ende

(IenM, Waterdienst)

frank.vanden.ende@rws.nl

Proces en planning

De KRM verplicht elke Europese lidstaat tot het vaststellen van een mariene strategie die is gericht op bescherming, behoud en herstel van het mariene milieu. De KRM is in Nederland op 4 september 2010 juridisch geïmplementeerd onder de waterwet. De KRM legt de lidstaten een inspanningsverplichting op. Dat betekent dat het verplicht is de volgende drie processtappen te doorlopen:

Fase 1:

- De initiële beoordeling van het mariene milieu, inclusief economische en sociale analyse van het gebruik;
- De vaststelling van een ‘goede milieutoestand’ voor 2020;
- Vaststellen van milieudoelen en indicatoren.

In deze fase vindt ook afstemming plaats met stakeholders en andere lidstaten die zeewater in dezelfde regio beheren.

Fase 2:

In deze fase wordt een monitoringprogramma opgesteld, waarmee kan worden gevolgd of de goede milieukwaliteit ‘dichter bij’ komt. Sommige indicatoren behoeven nog verder onderzoek; die worden geleidelijk opgenomen in het monitoringprogramma.

Fase 3:

In deze fase wordt een pakket met maatregelen vastgesteld, waarmee de goede milieukwaliteit moet worden behaald. Vervolgens moet het maatregelenpakket worden uitgevoerd.

Deze stappen doorlopen een cyclus van 6 jaar. Vervolgens start weer nieuwe cyclus, te beginnen met het beschrijven van een goede milieukwaliteit en een beoordeling van de status.

De planning van deze fasen is als volgt:

2012, voorjaar:	Ontwerp deel 1 van de mariene strategie in ministerraad vastgesteld;
2012, voorjaar:	Mariene strategie in zienswijzeprocedure (inspraak);
2012, zomer:	Eindversie mariene strategie in ministerraad vastgesteld;
2012, najaar:	Rapportage aan Brussel van de mariene strategie;
2014:	Monitoringprogramma operationeel;
2015:	Programma van maatregelen vastgesteld;
2016:	Programma van maatregelen in werking;
2018:	Start nieuwe cyclus (voor bereiken goede milieutoestand in 2026);
2020:	Goede milieutoestand bereikt;
	Onderbouwing van het eventueel pas later bereiken van doelen.

Pim Visser, VisNed: 'Mariene Strategie moet realistisch blijven'

VisNed, spreekbuis voor Nederlandse kotters, is blij met de aandacht voor duurzaam gebruik van de Noordzee in de Mariene Strategie. Pim Visser: "Als het goed gaat met de zee, gaat het ook goed met de visserij. Over de invulling van het begrip goede *milieutoestand* maak ik me wel zorgen."

"Vissers leven van de zee. Daarom moeten we zuinig zijn op onze hulpbronnen. We moeten de zee op een duurzame manier gebruiken. De visserijsector investeert daarom flink in innovatie. Vroeger was een net gewoon een net: dat ging over de bodem en haalde alles wat er in kwam naar boven. Nu gebruiken we selectieve netten. Vissen die we niet willen vangen, bijvoorbeeld omdat ze nog te klein zijn, kunnen zo beter ontsnappen."

"Ander innovatief voorbeeld is het elektrische vistuig waarmee vissen in de bodem met kleine stroomstootjes uit het zand worden gewekt. Daardoor voorkomen we dat de bodem wordt omgeploegd, en het bespaart bovendien veel brandstof. Kortom: de sector is volop in beweging en ontwikkelt zich voortdurend."

BEELDVORMING OVER VISSERIJ KLOPT NIET

Visser ziet dat beeld echter niet terug in de Mariene Strategie. "De beeldvorming over de visserij blijft hangen in de oude situatie waarin de visserij nog zeer intensief was. Daar hebben we moeite mee. Want de visserij op de Noordzee heeft een enorme innovatieslag doorgemaakt. De sector is de afgelopen acht jaar bovendien in omvang gehalveerd."

"Qua intensiteit zitten we weer op het vangstniveau van eind jaren '60. Daardoor zijn de visbestanden in de Noordzee weer hersteld. Het gaat goed met de tong, makreel, schol en haring in de Noordzee. Maar het lijkt wel alsof niemand dat wil horen. En het lijkt wel of het nooit goed genoeg is. Innovaties in de visserij worden al snel aangeduid als bestaande stand der techniek. De vraag is: hoever wil je gaan?"

NOORDZEE IS GEBRUIKSNATUUR

Die vraag hangt samen met de manier waarop je naar de Noordzee kijkt. Een cruciaal uitgangspunt voor de verdere uitwerking van de Mariene Strategie, zo blijkt. Visser: "De Noordzee is een uniek vijvertje aan de rand van de oceaan. Er is geen ander gebied ter wereld dat zo intensief bewerkt en gebruikt wordt als de Noordzee. Daarom moeten we met gezond verstand goede oplossingen bedenken."

"Natuurbeschermers zeggen dat de zee ons grootste natuurgebied is. Vaak komen ze dan met voorbeelden uit Californië, Australië, Nieuw Zeeland. Maar die vergelijking tussen onze Noordzee en die andere gebieden gaat volledig mank. Wij vinden dat de Noordzee een duurzaam gebruiksite is. Als je er vanuitgaat dat de zee een natuurreservaat is, kom je tot andere conclusies dan wanneer je de zee ziet als duurzame gebruiksnatuur."

MARIENE STRATEGIE EN DE GOEDE MILIEUTOESTAND

Visser: "Dat werkt verder door in de definitie van de goede milieutoestand van de Noordzee en de doelen en indicatoren die daarvoor gedefinieerd zijn. Bijna alle indicatoren uit de Mariene Strategie raken de visserij: denk aan de samenstelling en leeftijdsopbouw van de visbestanden, biodiversiteit, integriteit van de zeebodem, en contaminanten in vis. Maar ook de import van exoten, zoals de Japanse oester, en zwerf-

vuil. Vissers brengen immers veel meegevisst zwerfvuil aan land."

"Onze inbreng in de Mariene Strategie gaat vooral over de definitie van de *goede milieutoestand*. We moeten er op letten dat we de lat niet te hoog leggen. De vraag is namelijk wat je als maatschappij uiteindelijk acceptabel vindt: hoe ver ga je en tegen welke prijs?"

"Die vraag is te vergelijken met de geluidsdiscussies rond Schiphol. Iedereen is tegen vlieglawaaï, maar geluidsloos zal het nooit worden. Zo werkt het ook voor de visserij. Sommige negatieve effecten moeten we minimaliseren en tegelijkertijd voor lief nemen. Als je stelt dat er helemaal geen bodemberoering meer mag zijn, en ook geen teruggooi van vis, hoe ga je dat dan realiseren? Daar moeten we het samen nog wel over hebben."

PROCES VOOR ONS BLACK BOX

Visser ziet dus nog wel wat open eindjes in de discussies over de Mariene Strategie. Dat brengt de vraag naar voren: hoe verliep de samenwerking in het proces tot nu toe?

Visser: "Na een aanlooperperiode is er een goede samenwerking ontstaan met het team van Rijkswaterstaat. Er is met ons gesproken en er zijn teksten gedeeld. We hebben er wel steeds op moeten letten dat onze inbreng ook echt werd meegenomen. We moesten bijvoorbeeld erg blijven hameren op de gerealiseerde capaciteitsreductie in de visserij."

"Daarbij komt dat we niet alleen met Rijkswaterstaat praten. Naast de Mariene Strategie heeft de visserij ook met ander beleid te maken, zoals Natura2000 en het visserijbeleid uit Brussel. We hebben dus zowel met het ministerie van I&M te maken als van EL&I. Als het over vis en vistuigen gaat komt het Europese visserijbeleid in beeld, maar als het gaat over andere maatregelen om bodemberoering tegen te gaan, dan heb je te maken met de KRM, en die is geregeld op lidstaatniveau."

"Stand van zaken in de Mariene Strategie? Op dit moment is het proces een beetje een black box voor ons geworden. We wachten op de inspraak en de behandeling in het parlement. Ik ben benieuwd wat de Tweede Kamer ervan zal vinden."

WAT ER BETER MOET IN DE MARIENE STRATEGIE

Open eindjes aan de Mariene Strategie, discussie in het parlement: waarover moet die discussie volgens Visser dan nog gaan?

"Wij kunnen absoluut niet uit de voeten met het verder sluiten van gebieden voor de visserij. Laat even duidelijk zijn dat vissers niet met een hengel op een vaste visstek langs een slootje zitten: vissers zijn jagers. Die hebben een groot zoekgebied nodig. Dat zoekgebied wordt al flink beperkt door windmolenparken en ander gebruik op zee."

"Op het moment dat je nog extra gebieden sluit, wordt er ergens anders op zee intensiever gevestigd. Het idee van visakkers of compartimentering, zoals dat is inge-

Pim Visser

bracht door de natuurbeschermers, vind ik in principe wel sympathiek. Maar in de uitvoering is het waarde-loos, want het komt er op neer dat je de visserij concentreert in een klein gebied, waardoor nog minder vissers hun brood kunnen verdienen."

"Er is wat ons betreft geen verdere noodzaak om tot verdere sluiting van gebieden op de Noordzee te komen anders dan wat er in Natura2000 eerder al is afgesproken. De voorstellen die het toen niet hebben gehaald voor Natura2000, hoeven nu ook niet voor de KRM. Want als we gebieden sluiten zonder ook de vloot te slopen, zal dat leiden tot verplaatsing van de visserij. Per saldo valt de geclaimde winst door het sluiten van gebieden, dan negatief uit."

MAXIMALE DUURZAME OOGST EN DE UITVOERING DAARVAN

Ander zorgpunt voor de visserij blijkt het begrip *maximale duurzame oogst*, een begrip dat voortkomt uit het gemeenschappelijke visserijbeleid en is overgenomen in de KRM. Het is vergelijkbaar met het idee van een spaarbankboekje, waarvan je de hoofdsom in tact laat en alleen de rente gebruikt.

Visser: "Voor de visserij betekent het dat een oud, en destijds afgewezen benadering, opnieuw leven is ingeblazen. Het wordt gepresenteerd als nieuw, maar nog niet verkend concept. De uitwerking van het simpele idee is in de praktijk complex. Hoe ga je dat realiseren? We vissen immers in gemengde visserij. Het is niet zo dat de tong rechtdoor zwemt en de schol linksaf."

"We moeten dus uitkijken dat het visserijbeleid gewoon visserijbeleid blijft. De KRM mag wel gekoppeld worden aan het visserijbeleid, maar we moeten absolute vermenging van het visserijbeleid en de KRM voorkomen. De uitvoering van de KRM ligt immers bij de lidstaten, het visserijbeleid wordt rechtstreeks door Brussel aangestuurd. In Nederland zijn de zaken bovendien ook nog eens ondergebracht bij twee verschillende ministeries. Als die twee door elkaar gaan lopen, raken we de weg echt volledig kwijt."

VOOR MEER INFORMATIE:

Pim Visser

(VisNed)

wvisser@visafslag.org

Sytske van den Akker

Sytske van den Akker, Stichting de Noordzee: ‘Mariene Strategie niet ambitieus genoeg’

Stichting de Noordzee is blij dat de KRM er is. “Omdat het doel van de KRM een *goede milieutoestand* is, moet de strategie oprecht uitgaan van een blakend gezond ecosysteem in 2020. Eigenlijk gaat het om een verandering van denken. Wij zien daarom nog wel wat verbeterpunten in de huidige conceptstrategie,” zegt Sytske van den Akker.

“Wij als natuurorganisatie vinden al tijden dat het niet goed genoeg gaat met de zee. Gelukkig is dat een paar jaar geleden internationaal ook geconstateerd. We gaan er als Europa wat aan doen. De KRM is dé milieupijler voor toekomstig Europees maritiem beleid. Daarom moet de Mariene Strategie stevig vanuit het ecosysteem worden opgezet.”

De KRM is dus een beleidsinstrument om de Europese zeeën gezond te krijgen. Maar even *of the record*: waar help je de Noordzee nou écht mee? Van den Akker: “Gebieden met rust laten, het visserijprobleem goed aanpakken, betere ruimtelijke ordening. Maar het begint allemaal met een integraal beeld van de Noordzee. Hoe ziet een gezonde zee er nou écht uit? En wat levert het ons allemaal aan baten op? De maatschappij heeft recht op dat verhaal.”

SAMENWERKING GOED MAAR NIET ALTIJD EVEN EFFECTIEF

Als marien bioloog adviseert Van den Akker de overheid namens Stichting de Noordzee over de uitwerking van de KRM en de inhoud van de Nederlandse Mariene Strategie. Eerst ging het over de initiële beoordeling van de Noordzee: hoe gaat het met de zee, wat zou een goede milieutoestand zijn (doelen), en hoe kun je dat meten (indicatoren)? De drie wetenschappelijke adviesdocumenten die daarover zijn opgesteld noemt van den Akker: “*Dege-lijk wetenschappelijk werk, ook al is het in korte tijd tot stand gekomen*”.

Daarna volgde de uitwerking van de adviezen tot een beleidstekst, de Nederlandse Mariene Strategie Deel I, die nu de formele inspraak in gaat. Dat is het moment waarop Van den Akker de wetenschappelijke adviesdocumenten naast de beleidsteksten legt om er achter te komen waar er eventuele discrepanties zitten. “Natuurlijk mag je in de beleidstekst afwijken van de adviesdocumenten, maar dan moet wel duidelijk zijn waarom dat gebeurt. Soms worden er in de uiteindelijke teksten onduidelijke impliciete keuzes gemaakt. Dat willen we voorkomen.”

Van den Akker is overigens te spreken over de manier waarop er aan de Mariene Strategie is gewerkt. “De samenwerking met de overheid is goed, we worden als serieuze partner beschouwd. Ik heb ook wel het gevoel dat er naar ons wordt geluisterd. Tegelijkertijd zie je dat de samenwerking in de kerngroep van stakeholders niet altijd even effectief is. Er is niet altijd voldoende ruimte om discussie te voeren en je punten in te brengen. Bovendien kunnen standpunten lijnrecht tegenover elkaar staan.”

Daarom bereidt Van den Akker zich voor op de formele inspraak. Wat is er inhoudelijk gezien goed, en wat moet er nog beter in de mariene strategie.

KRM BRENGT OVERZICHT EN NIEUWE KANSEN

“De KRM bundelt gefragmenteerd bestaand beleid en biedt de mogelijkheid om nog iets extra’s te doen. Thema’s als biodiversiteit, voedselketens, habitats (samen de kern van het ecosysteem), maar ook exoten, eutrofiëring, vervuiling, zwerfvuil en onderwatergeluid komen allemaal samen in één strategie. Dat zorgt voor overzicht. Dat heb je nodig om de Noordzee beter te kunnen beschermen.”

“Daarnaast biedt de KRM ook nieuwe kansen om onderzoek beter in te richten en monitoring efficiënter op te pakken. In 2014 moet er een monitoringsprogramma op tafel liggen (Mariene Strategie Deel II). Als we dat slim opzetten kunnen we dubbel werk voorkomen, meer kennis verzamelen en de kennis beter delen. Er is nog veel onderzoek nodig, want eigenlijk weten we nog maar heel weinig van de Noordzee.”

Praktisch voorbeeld van zo’n kennisleemte: indicatoren. “We weten bijvoorbeeld niet wat een goede indicator is voor een gezonde voedselketen. Nu gebruiken we daarvoor vaak zeezoogdieren, omdat die aan de top van de voedselketen staan. Als er zeezoogdieren zijn, dan zal het vast ook goed gaan met de rest van de voedselketen, is de gedachte. Maar zeezoogdieren zijn vaak opportunisten. Als er haring is, eten ze haring, maar als die is verdwenen eten ze gewoon iets anders. Als je dus de toestand van een voedselketen wilt kunnen beoordelen, heb je meer kennis nodig.”

INTERNATIONALE VERDRAGEN EN SAMENWERKING

Van den Akker is dus blij met de Mariene Strategie, maar ziet ook een aantal principiële verbeterpunten. “De Mariene Strategie is nu vooral agenderend bedoeld. De lidstaten kunnen er geen maatregelen mee afdwingen. Om vrijblijvendheid te voorkomen moet de Mariene Strategie wat ons betreft niet alleen maar verwijzen, maar bindend gekoppeld worden aan internationale gremia waar wel regelgeving wordt gemaakt. Voor de scheepvaart is dat de International Maritime Organisation en voor de visserij het Gemeenschappelijke Visserij Beleid.”

Te vrijblijvende afstemming moeten we voorkomen, en dat geldt ook op het gebied van internationale samenwerking. “Ieder land werkt aan zijn eigen stukje zee. Maar de KRM is juist bedoeld voor de hele Noordzee. Neem de bescherming van de bruinvis. Als Nederland zegt: ‘*Ons doel is 500 bruinvissen*’, en we zouden dat doel halen, dan zou je onterecht kunnen concluderen dat het dus wel goed gaat met de bruinvis. Maar als je tegelijkertijd weet dat die bruinvissen hier komen omdat ze het ergens anders niet naar hun zin hebben, dan heb je dus voor de bruinvis toch niet de goede milieutoestand bereikt.”

De oplossing is volgens Van den Akker evident: “Naast de eigen nationale doelen zou de volgende stap in de KRM moeten zijn dat je als landen samen kijkt naar populaties, rekening houdend met het totale verspreidingsgebied. Dat principe geldt voor de zeezoogdieren maar ook voor commerciële vis en voor de beschermde gebieden. In OSPAR verband is er wel internationaal overleg, maar daarin geven de landen slechts aan hoe ze iets aanpakken, in plaats van een gezamenlijke aanpak af te stemmen.”

Over beschermde gebieden lezen we in de KRM dat een coherent netwerk van beschermde gebieden één van de middelen is om de goede milieutoestand te krijgen. Ook daarvoor geldt dat praktische samenwerking op internationaal niveau een absolute voorwaarde is, weet Van den Akker. “Neem als voorbeeld de Doggersbank, een gebied dat Nederland, Engeland en Duitsland samen willen beschermen. Dan moet het natuurlijk niet zo zijn dat Nederland de vogels gaat beschermen, Duitsland de vissen en Engeland de bodem. De bescherming van zo’n gebied moet je echt in het grotere geheel zien.”

Drijfvuil ± 100 x 200 m, maart 2012

DOELEN MOETEN AMBITIEUZER

Tot zo ver het verbeterpunt internationale samenwerking. Volgens Van den Akker rammelt er dichterbij huis ook inhoudelijk gezien nog wel het een en ander aan de Mariene Strategie. Om maar met de deur in huis te vallen: de doelen moeten ambitieuzer. Van den Akker: “Er is nu al te veel rekening gehouden met de huidige bestaande situatie en met het huidige gebruik van de zee. Daardoor ga je niet echt uit van de goede milieutoestand die je in 2020 wilt bereiken, maar van een haalbare milieutoestand, gezien vanuit de huidige praktijk. Daar zit geen ambitie in.”

“Natuurlijk sluiten wij een duurzaam gebruik van de Noordzee niet uit. Maar om eerlijke doelen voor de toekomst te kunnen formuleren (dus doelen die zorgen voor een gezond ecosysteem), moet je niet alleen uitgaan van gegevens uit een al sterk beïnvloede situatie. De Habitatrictlijn doet dat wel: het jaar van implementatie is het uitgangspunt. Toen was de situatie van de zee al slecht. En omdat het al een hele tijd slecht gaat met de Noordzee, vinden wij dat je ook historische gegevens moet gebruiken, uit de tijd dat het nog goed ging met de zee.”

“We weten bijvoorbeeld dat er vroeger veel langlevende schelpdieren voorkwamen in de Noordzee, dat er grotere bodemvissen waren, en verschillende structuren op de zandbodems. Als je praat over het doel ongestoorde bodem moet je dat soort doelen voor ogen houden. Je hoeft ze niet meteen te halen, maar je moet het wel voor je blijven zien.”

“Dat geldt ook voor de beschermde gebieden in de Noordzee kustzone. Een deel wordt gesloten voor de visserij. Maar dat deel is maar tien procent van het totale beschermde gebied. Natuurlijk is het wel een belangrijke eerste stap, maar het is niet genoeg om een goede milieutoestand van de bodem te halen. Daarvoor hebben we grotere aaneengesloten beschermde gebieden nodig.”

VOORZORGPRINCIPE

Van den Akker gaf al aan dat een belangrijk aandachtspunt uit de Mariene Strategie onderzoek is. “Dat is nodig omdat veel kennis over doelen en maatregelen op dit moment nog ontbreekt. Toch wordt de Noordzee ook zonder die kennis al intensief gebruikt, en dat gebruik zal alleen maar toenemen. Logisch dat Stichting de Noordzee het voorzorgprincipe belangrijk vindt. Een principe dat nu al in de doelen en maatregelen tot uitdrukking zou moeten komen.”

“Dat speelt bij het thema onderwatergeluid, veroorzaakt door bijvoorbeeld de scheepvaart, seismisch onderzoek, of de aanleg van windmolenparken. We weten dat er negatieve effecten zijn van onderwatergeluid op zeezoogdieren en vis. Het gehoor is immers een belangrijk zintuig om überhaupt te kunnen navigeren en om voedsel te kunnen vinden in donker, troebel water.”

“Maar omdat we de precieze effecten niet goed kunnen duiden moeten we volgens de Mariene Strategie eerst meer onderzoek doen. Dat vinden we niet genoeg. Aanvullend daarop willen we het voorzorgprincipe gebruiken: er moeten preventieve maatregelen komen voor onderwatergeluid. We weten immers wel dat het onderwatergeluid fors gaat toenemen door de groeiende scheepvaart en de aanleg van windmolenparken.”

“We vragen heus niet het onmogelijke, het gaat vaak om slimmigheidjes. Een voorbeeld: nu hangt het apparaat dat nodig is bij seismisch onderzoek direct onder het schip, waardoor het geluid door de hele waterkolom gaat. Dat apparaat kun je ook boven de bodem hangen. Eigenlijk gaat het dus gewoon om een verandering in denken. Misschien geldt dat wel voor de hele Mariene Strategie.”

VOOR MEER INFORMATIE:

Sytske van den Akker

Stichting de Noordzee

s.vandenakker@noordzee.nl

Pim de Wit, Havenbedrijf Rotterdam: ‘Mariene Strategie helpt

Maasvlakte 2, april 2012

Het Havenbedrijf Rotterdam kan zich goed vinden in de Mariene Strategie. Pim de Wit: “De strategie biedt kansen voor duurzaam economisch gebruik. We zijn blij dat Nederland uitgaat van *learning by doing*. De kennisagenda voorkomt onnodig gebruik van het voorzorgprincipe.”

“Het Havenbedrijf is een groot voorstander van het verduurzamen van het gebruik van de hulpbronnen die de zee ons biedt. Denk aan goederenvervoer over zee en aan zandwinning. Daar hebben we als Havenbedrijf de laatste jaren zelf ook al veel energie ingestoken. We willen dat de Rotterdamse haven de duurzaamste in zijn soort wordt. Dat kunnen we niet alleen. Als je bijvoorbeeld de milieu-impact van de 35.000 zeeschepen die jaarlijks de haven aandoen wilt verkleinen, moet je dat op internationale schaal aanpakken. De KRM kan daarbij een steun in de rug zijn.”

MARIENE STRATEGIE UITDAGING VOOR GEBRUIKERS ZELF

De Wit ziet de KRM vooral als het sluitstuk van de Europese milieuregeling, een logisch vervolg op de KRW en de Vogel- en Habitatrictlijnen. Volgens hem heeft de Europese Commissie in grote lijnen het OSPAR Verdrag vertaald in de KRM. Maar door concrete doelen in de KRM op te nemen zijn de vrijwillige afspraken uit OSPAR (“*Die overigens prima werkten*”), nu harder gemaakt.

“Toch blijft de KRM een *strategie*. Het brengt geen nieuwe regulerende maatregelen anders dan de bestaande kaders die er al zijn. Wij vinden dat slim. De uitdaging ligt nadrukkelijk bij de gebruikers van de zee. Die moeten zelf innoveren en hun bedrijfsvoering aanpassen. In de praktijk doen ze dat ook al.”

Als het aan de gebruikers zelf is, wat gaat de KRM ons volgens De Wit dan nog brengen? “Een productieve, gezonde zee waar we ook in de toekomst gebruik van kunnen maken. Dat is waar de KRM voor staat. We hebben de Noordzee nodig voor de zeevaart, zandwinning en Maasvlakte 2, maar ook voor de toekomstige opslag van CO₂ in lege gasvelden. Om de havens op diepte te houden verspreiden we jaarlijks vier miljoen kuub opgebaggerd havenslib terug in de zee.”

pt duurzaam gebruik'

“De manier waarop deze projecten worden uitgevoerd houdt al rekening met de doelstellingen die de KRM voor ogen heeft. Het havensediment is schoon, en de Maasvlakte 2 wordt duurzaam aangelegd. Dat is in ons belang en in het belang van de Noordzee. De balans tussen milieudoelen en duurzaam economisch gebruik moet in de Mariene Strategie goed terugkomen.”

PROCES TOT NU TOE VOORAL AMBTELIJK INGESTOKEN

Het Havenbedrijf is van meet af aan betrokken bij de totstandkoming van de Mariene Strategie. Eerst namens ESPO, de overkoepelende organisatie van Europese zeehavens, daarna via het nationale platform OWN (Overlegorgaan Water en Noordzee), nu het OIM (Overlegorgaan Infrastructuur en Milieu). Voor de implementatie organiseerde het Rijk informele stakeholdersbijeenkomsten. “Onze rol bij de implementatie van de KRM was die van belangenbehartiger van de haven. Maar we hebben nadrukkelijk breder gekeken en samen met de vertegenwoordigers van verschillende sectoren ook de belangen van de gebruikers van de haven ingebracht. Denk aan de zeescheepvaart en de baggeraars.”

De Wit is tevreden over het proces en het resultaat dat nu op tafel ligt. “De Mariene Strategie is prima, want de kansen voeren de boventoon. Waar ik me wel zorgen over maak is dat we nu aan het einde van het proces zitten, en dat het voor mijn gevoel allemaal nog erg ambtelijk is afgehandeld. Ik weet niet zeker of de politiek zich al bewust is van de inhoud van de Mariene Strategie.”

Dat roept de vraag op: wat zijn eigenlijk de belangrijkste inhoudelijke punten van de Mariene Strategie voor het Havenbedrijf?

De Wit: “Voor wat betreft het Nederlandse deel van de KRM letten we extra op de aandachtspunten *exoten* en op *onderwatergeluid*. Die punten zijn namelijk hard te koppelen aan de belangen van de zeescheepvaart en de waterbouw. Wij als Havenbedrijf houden dus een vinger aan de pols om deze belangen goed te behartigen en in balans te brengen met de doelen voor het mariene milieu. Aan de andere kant willen we ook graag een positieve bijdrage leveren waar dat kan, bijvoorbeeld door nu al kennis aan te leveren.”

EXOTEN

“Het probleem van de introductie van exoten speelt niet alleen hier maar over de hele wereld. Gebiedsvreemde soorten liften ondermeer mee met het ballastwater van zeeschepen. Als de nieuwkomers het in onze wateren ineens goed gaan doen, overvleugelen ze het bestaande ecosysteem. Dat raakt de doelstellingen voor biodiversiteit in de Mariene Strategie.”

“De IMO, International Maritime Organisation, werkt al aan oplossingen voor het probleem en heeft daarom het Ballastwaterverdrag opgesteld. Daarin staan voorschriften waar schepen zich wereldwijd aan moeten houden. Het Verdrag zou in 2016 geïmplementeerd moeten zijn, maar het is nog niet overal geratificeerd. De doelen voor het beperken van de introductie van exoten in de KRM kunnen nu een steuntje in de rug zijn om een wereldwijde ratificatie van het Ballastwaterverdrag te versnellen. Daarmee wordt dan duidelijk wat de praktische gevolgen voor de havens kunnen zijn.”

ONDERWATERGELUID

“Ander aandachtspunt voor ons is onderwatergeluid, afkomstig van bijvoorbeeld zeeschepen, baggeraars en de aanleg van Maasvlakte 2 en windmolenparken. Veel kennis over de effecten van onderwatergeluid op zeezoogdieren ontbreekt nog. Daarom stellen we in de Mariene Strategie voor dat er eerst onderzoek moet komen voordat je je doelen kunt bepalen.”

“Wij als Havenbedrijf hebben bij de aanleg van Maasvlakte 2 metingen laten doen naar onderwatergeluid. Dat onderzoek komt voort uit de onderzoeksverplichting in de vergunningen. Die kennis over onderwatergeluid is er nu en die kunnen we dus delen met anderen, zodat we de effecten voortaan beter in beeld kunnen brengen en beter kunnen managen.”

“Er zijn lidstaten die de KRM echter anders interpreteren. Want de KRM zegt in feite: *bij twijfel, niet doen*. Nu blijkt dat Duitsland bijvoorbeeld strenger is voor het aspect onderwatergeluid dan wij. Zij hanteren het voorzorgsprincipe omdat de kennis over de effecten nog ontbreekt. Dat vinden wij niet verstandig. Wat er kan gebeuren? Als Nederland het enige land zou zijn dat geen doelen stelt voor onderwatergeluid maar alleen een onderzoeksverplichting opneemt, en de landen om ons heen doen dat wel, dan zou het best eens kunnen zijn dat we dat been moeten bijtrekken.”

MILIEUDOELEN MOETEN GEBRUIK NIET BEPERKEN

“We zijn voorstander van het principe *learning by doing*. De zee biedt enorme kansen en die willen we graag blijven benutten. Als het voorzorgsprincipe verkeerd gebruikt wordt kunnen veel innovatieve activiteiten domweg niet doorgaan. Denk bijvoorbeeld aan de opslag van CO₂ in lege gasvelden op zee. Daarom moeten we er op letten dat de milieudoelen uit de KRM het toekomstige gebruik niet beperken.”

“Een oplossing voor het te pas en te onpas gebruiken van het voorzorgsprincipe is de *kennisagenda*. Voorzorg komt voort uit onzekerheid, en kennis kan die onzekerheid verkleinen. Laten we daarom zo veel mogelijk kennis verzamelen door gaandeweg de kennisleemtes op te vullen.”

INTERNATIONALE AFSTEMMING

“Gelukkig is dat principe *learning by doing* omarmd in onze Mariene Strategie. De kennisagenda is geen verplichting vanuit de KRM maar een stukje eigen invulling door Nederland. Daar mogen we blij mee zijn.”

“Het zou nog beter zijn wanneer er daarover ook inhoudelijke afstemming was met de andere lidstaten. Het handboek bij de KRM, *The common implementation strategy*, heeft namelijk niet kunnen voorkomen dat sommige landen strengere normen opschrijven, en andere landen soms helemaal geen normen. Wat ons, als internationaal georiënteerde bedrijfstak betreft, moet het *level of playing field* niet teveel uit elkaar gaan lopen. Anders moeten we straks misschien toch aanvullende nationale maatregelen nemen, of toch weer vele energie steken in harmonisatie van de regelgeving.”

VOOR MEER INFORMATIE:

Pim de Wit

(Havenbedrijf Rotterdam)

PCB.Wit@portofrotterdam.com

Vergunningen windparken op de Noordzee behouden tot 2020

Het behouden van de vergunningen voor windmolenparken op zee én veiligere scheepvaartroutes. Daartoe heeft de overheid besloten, na intensief overleg met windvergunninghouders, scheepvaartsector en andere belanghebbenden. “Na jarenlange discussies en vele beroepsprocedures, is dit een doorbraak in het vinden van ruimte voor windparken op zee”, aldus Lieke Berkenbosch van Rijkswaterstaat.

WAT ER AAN VOORAF GING

De overheid streeft ernaar om in de toekomst een capaciteit van 6000 megawatt aan windenergie op zee te laten installeren. Inmiddels zijn er twee windturbineparken op de Noordzee gebouwd: het Offshore Windpark Egmond aan Zee Windpark en het Prinses Amalia Windpark. Deze parken worden ook wel de ‘ronde 1-parken’ genoemd. Daarnaast zijn er twaalf vergunningen verstrekt voor de bouw van nieuwe windparken, de ‘ronde 2-parken’. Het proces rond die vergunningverlening verliep hectisch. Lieke Berkenbosch, projectleider *windparken op zee* bij Rijkswaterstaat Noordzee, legt uit: “Volgens het Integraal Beheerplan Noordzee was er overal buiten de 12 mijlszone ruimte voor windparken, tenzij expliciet was aangegeven dat het niet mocht. Er was een flinke subsidie beschikbaar voor de bouw van een aantal parken. Dat leidde tot een hoos aan vergunningaanvragen: wel 80. Die overlaptten elkaar, geheel of deels, en het was een hectisch gebeuren. Ik werkte in die tijd nog niet bij dienst Noordzee, maar mijn collega’s hebben er erg mee geworsteld hoe ze daarmee moesten omgaan. Er moest in korte tijd enorm veel werk worden verricht om belangen goed te kunnen afwegen, want er waren nog geen duidelijke kaders beschikbaar. Uiteindelijk zijn er 12 vergunningen toegelikt. Dat leidde tot veel beroepsprocedures zowel tegen de afgewezen als tegen de toegekende vergunningen. In de tussentijd startte ook al het zoeken naar ruimte voor ‘ronde 3-parken’, onder andere direct buiten de 12-mijlszone voor de Hollandse Kust. Maar je kunt je wel voorstellen dat de omstandigheden daarvoor niet ideaal waren. We zaten midden in beroepen en conflicten en de ligging van enkele ronde-2-vergunningen verhinderden het vinden van draagvlak voor de aanwijzing van een windgebied voor ronde 3. Toen bovendien het kabinet Rutte subsidie voor de grootschalige bouw van windparken uitstelde, is besloten om de zoektocht naar een windgebied voor de Hollandse Kust stil te leggen.”

BELANGEN

De bezwaren tegen de verleende vergunningen kwamen vooral vanuit drie sectoren: mijnbouw, scheepvaart, visserij. Al deze sectoren hebben belang bij ruimte op zee. Berkenbosch: “Voor de *mijnbouw* geldt dat de olie- en gasplatforms bereikbaar moeten zijn voor helikopters. Daarvoor is een obstakelvrije ruimte met een straal van 5 nautische mijlen rond de platforms. Dat is ongeveer 9 kilometer en dat vergt in eerste instantie veel ruimte. Maar in overleg met de mijnbouwsector kan hier in sommige gevallen van worden afgeweken. Het is echt maatwerk. Bij de mijnbouw spelen ook de zogenaamde prospects: rechten, om bepaalde olie- en gasvoorraden in de ondergrond te kunnen winnen. Dat wordt natuurlijk lastiger als er een windmolenpark wordt gebouwd. Maar het zijn onzekere reserveringen en daarom is het lastig om dat belang goed af te wegen. Over *scheepvaart* hebben we veel discussie gehad, met de Havenbedrijven Amsterdam en Rotterdam. Het ging vooral over de afstand die nodig is tussen scheepvaartroutes en windmolenparken. Wij kwamen er na onderzoek op uit dat een minimale afstand van 500 meter in veel gevallen voldoende is. Maar de scheepvaartsector vond dat die afstand standaard 2 nautische mijl moest zijn, ofwel ruim 3,5 kilometer. De *visserijsector* heeft belang bij veilige scheepvaartroutes maar ook bij zoveel mogelijk ruimte om te vissen. Windparken belemmeren die ruimte en daarom is de sector tegen veel vergunningen in beroep gegaan. Daarnaast moesten we rekening houden met de effecten van windparken op te beschermen natuurwaarden, bijvoorbeeld aanvliegingen van vogels en onderwatergeluid tijdens het heien. Omdat hierover nog vrij weinig bekend was, moesten we uit voorzorg aan de veilige kant gaan zitten. Uiteindelijk hebben we zelfs mede op deze gronden twee vergunningen moeten afwijzen.”

MOTIE VAN VELDHOVEN

Uiteindelijk hebben van de 12 windvergunninghouders, er drie subsidie gekregen voor de bouw van een park. Deze parken worden de komende jaren aangelegd. De overige 9 vergunningen zouden eind 2012 verlopen en daarmee waren de vergunninghouders niet blij. Berkenbosch: “Er was heel veel tijd en dus ook geld gaan zitten in de vergunning, zowel van bedrijven als van onszelf. De Tweede Kamer heeft toen via de motie Van Veldhoven (D66) gevraagd om de vergunningen te behouden. De Staatssecretaris was daartoe in principe bereid, mits er draagvlak zou komen van de verschillende sectoren. Bovendien wilde hij dat er zicht was op de daadwerkelijke aanleg van een park.”

SAMEN DOOR ÉÉN DEUR

“We zijn toen in eerste instantie om tafel gegaan met de windvergunninghouders en de scheepvaartsector om te bespreken hoe we de tegenstellingen tussen belanghebbenden zouden kunnen overbruggen. Er is een mediator ingehuurd, die de gesprekken heeft begeleid. Hij daagde ons allemaal uit om over onze eigen schaduw heen te stappen en gezamenlijk een balans te vinden tussen de wens vergunningen te behouden versus andere belangen op de Noordzee. Hij hield goed in de gaten dat we belangen met elkaar deelden en geen standpunten uit wisselden. Dat gaf openheid en baande de weg vrij om te gaan zoeken naar oplossingen. De voorgestelde oplossingen zijn ook besproken met de andere belanghebbenden en op onderdelen nog aangepast. Uiteindelijk was er voldoende draagvlak voor het behouden van de vergunningen, in combinatie met een aanpassing van de scheepvaartroutes. Door de gesprekken is de sfeer tussen de partijen enorm verbeterd. We kunnen weer met elkaar door één deur.”

MAATREGELLEN

Concreet zijn de maatregelen om het behoud van de vergunningen mogelijk te maken als volgt. Zo wordt de vergunning van Eneco voor het park Scheveningen Buiten verplaatst naar de westzijde van Q4, eveneens een vergunning van Eneco. Met deze eenmalige verplaatsing ontstond er ruimte om scheepvaartroutes in het hele gebied ter hoogte van Noord- en Zuid-Holland verder op zee te verplaatsen, zodat bestaande knelpunten worden opgelost en de veiligheid van de scheepvaart wordt vergroot. Ook kan een ankergebied bij IJmuiden worden aangelegd, een al langer bestaande wens van het Havenbedrijf Amsterdam. Bijkomend voordeel van de verplaatsing van de scheepvaartroute is dat het wrak de Vinca Gorthon niet meer geborgen hoeft te worden, omdat het buiten de scheepvaartroute is komen te liggen. Overigens behoudt Rijkswaterstaat het recht om vergunningen die niet worden benut alsnog in te trekken, als er in de toekomst andere dringende belangen voor die ruimte op zee gaan spelen. Dit is nodig omdat er nog geen concreet zicht is op bouw van de negen parken.

De scheepvaartsector heeft daarop de lopende beroepsprocedures ingetrokken. Voor de visserij ligt het anders. Hun belang om geen ruimte te verliezen voor visserij is niet opgelost en zij handhaven hun beroepsprocedures. Wel worden met de verschillende sectoren de mogelijkheden besproken om windparken in de toekomst eventueel open te stellen voor bepaalde vormen van visserij.

Windturbinepark Amalia

KUSTGEMEENTEN

De gemeenten langs de Nederlandse kust hebben zich tot nog toe amper geroerd in de discussies over windparken op zee. In de Nota Ruimte stond immers al dat de parken buiten de 12 mijlszone zouden worden gepland, om de vrije horizon te behouden. Dat beleid is nadien niet meer veranderd. Een van de vergunningen, het windpark Q10, ligt echter precies tegen de grens van die zone, op 23 kilometer van de kust. Dit is één van de parken die daadwerkelijk gebouwd zal worden en bij helder weer zullen de molens vanaf het strand te zien zijn. De kustgemeenten voelen zich enigszins overvallen en willen dat de windparken verder uit de kust worden gebouwd. Berkenbosch: "Wij zijn inderdaad niet eerder in gesprek gegaan, los van informeren via de gebruikelijke media. Wij hebben de gemeenten nooit actief opgezocht en zij hebben ons nooit opgezocht. Inmiddels zijn we goed met elkaar in overleg en bij ronde 3 zullen de gemeenten actief betrokken worden."

MEER OVERHEIDSREGIE

Volgens Berkenbosch verdient het proces voor ronde-2-windparken geen schoonheidsprijs. Het was arbeidsintensief en daarmee kostbaar, voor zowel marktpartijen als voor Rijkswaterstaat. Maar het gesprek tussen alle partijen heeft de neuzen weer in één richting gezet. Nu is er ruimte voor gesprekken over de toekomst. Iedereen is het er over eens dat het dan anders moet. Berkenbosch: "We gaan als overheid meer regie nemen door voorafgaand aan procedures voldoende afstemming te regelen. In ronde 3 mogen er alleen nog windparken gebouwd worden in daarvoor aangewezen windgebieden. Er zijn in het Nationaal Waterplan al twee windgebieden aangewezen. In die gebieden heeft de grove afweging van functies al plaatsgevonden. Verder komt er een nieuw uitgiftestelsel, waarvoor het ministerie van EL&I de lead heeft. Zodra er dan geld is voor subsidie, nemen we als overheid het initiatief om een kavel open te stellen. Bedrijven kunnen daarop inschrijven. Voor die plek krijgen ze dan vergunning. Zo komen er alleen nog nieuwe vergunningen voor parken die daadwerkelijk gebouwd worden. Nu er overeenstemming is over de scheepvaartroutring en de ronde-2-vergunningen behouden worden, kunnen we de aanwijzing van het gebied Hollandse Kust weer oppakken." (Meer daarover is te lezen in het artikel 'Aanwijzing van windenergiegebieden in de Noordzee herstart', elders in deze nieuwsbrief)

Vanuit Rijkswaterstaat hebben Mariska Harte (proces), Ingrid Klein (juridische aspecten) en Jacques van Kooten (scheepvaart) gewerkt aan de invulling van de motie Van Veldhoven. Lieke Berkenbosch coördineert de uitvoering van de motie.

VOOR MEER INFORMATIE:

Lieke Berkenbosch
(IenM, RWS Noordzee)
lieke.berkenbosch@rws.nl

Nathalie de Koning

Aanwijzing van windenergiegebieden in de Noordzee herstart

Zesduizend megawatt aan vermogen op de Noordzee. Dat is het streven van het (demissionaire) kabinet voor de toekomst van de offshore windenergie. Het aantal windturbines op zee zal daarvoor sterk moeten worden uitgebreid. Voor nieuwe ronde-3-windparken zijn twee windenergiegebieden op zee aangewezen: voor de kust van Borssele en van IJmuiden. Voor nog eens twee gebieden, langs de Hollandse Kust en ten noorden van de Waddeneilanden, wordt momenteel naar ruimte gezocht. Geen eenvoudige klus in één van de drukste zeeën ter wereld.

De zoektocht naar windgebieden ten noorden van de Waddeneilanden en voor de Hollandse Kust is niet nieuw. In 2009 kondigde het kabinet in het Nationaal Waterplan (NWP) deze zoekgebieden al aan. De exacte locatie moest echter nog worden ingevuld, in afweging met andere belangen op zee. In het gebied ten noorden van de Waddeneilanden zou volgens het NWP ruimte moeten worden gevonden voor het installeren van minimaal 1.000 megawatt; dit zeegebied is relatief rustig en de windsnelheid is er hoog. Lastiger is de grotere afstand tot de kust en de aanwezigheid van defensiegebied. Het gebied langs de Hollandse Kust zou ruimte moeten bieden voor 3.000 megawatt. De zee is hier relatief ondiep en de aanlandingspunten voor energie dichtbij; dat maakt dit gebied het meest kosteneffectief voor de opwekking van windenergie. Juist dit deel van de zee wordt echter volop gebruikt door scheepvaart, visserij en mijnbouw.

DISCUSSIE OVER AANWIJZING VAN WINDENERGIEGEBIEDEN

Na het aankondigen van de zoekgebieden barstte de discussie los tussen belanghebbende partijen, over de exacte invulling. Onder andere het combineren van de parken en scheepvaartroutes bleek een lastig punt. Voor het gebied ten noorden van de Waddeneilanden lukte het om één variant voor een windenergiegebied af te bakenen; op grond hiervan werd een milieueffectrapportage (MER) opgesteld. Voor de Hollandse Kust werden er maar liefst zes varianten voor windgebieden beschreven; ook hiervoor startte de m.e.r.-procedure. Geen van de varianten kon echter rekenen op draagvlak van alle betrokken partijen. Ook omdat het kabinet Balkenende III toen viel is besloten de aanwijzing te pauzeren.

UIT DE IMPASSE

Nathalie de Koning is projectleider voor de aanwijzing van de windenergiegebieden

Hollandse Kust en gebied ten noorden van de Waddeneilanden. Ze vertelt: "We zijn uit de impasse geraakt dankzij de motie 'Van Veldhoven', die eind 2010 werd aangenomen. Die motie pleitte voor behoud van de vergunningen die voor ronde-2-windparken waren verleend en die in 2012 zouden verlopen. In het verkrijgen van die vergunningen was zoveel geld gaan zitten, dat het zonde was om ze te laten vervallen, zeker daar de beleidsdoelstelling voor offshore windenergie ongewijzigd hoog bleef. Door die motie zijn de verschillende partijen opnieuw bij elkaar aan tafel geschoven, en is gezocht naar mogelijkheden om de ronde-2-windparken te combineren met ander gebruik. En met succes. Er is een oplossing gevonden waarbij onder andere de scheepvaartroutes vergaand worden aangepast. Alle partijen konden hiermee instemmen en de sfeer is enorm verbeterd". (zie het vorige artikel).

PUZZELEN MET RUIMTE

De succesvolle invulling van de motie én de verbeterde sfeer baanden de weg vrij om de aanwijzing van de ronde-3-gebieden weer te starten. Begin 2012 kondigde Staatssecretaris Atsma dan ook aan dat hij genoeg draagvlak ervoer om de aanwijzing van de windenergiegebieden voor de Hollandse Kust en ten noorden van de waddeneilanden te herstarten.

De Koning vertelt: "We gebruiken de kaart met gewijzigde scheepvaartroutes als uitgangspunt. Deze kaart ligt momenteel ter goedkeuring bij de IMO. Dat is de Internationale Maritieme Organisatie." Ze wijst op een kleurig kaartje van de Noordzee, vol cirkels, arceringen en lijnen. "De cirkels liggen rondom de boorplatforms; daarom heen houden we 5 nautische mijl vrij van obstakels voor de helikopters. De lijnen geven de scheepvaartroutes aan en de

separatiezone daartussen. Dat is een soort midden-berm, maar dan op zee. Langs de routes ligt een zone van 2 nautische mijl, de maximaal benodigde veiligheidsafstand. Verder zie je op de kaart dat de zone binnen 12 nautische mijl van de kust afvalt. Daar worden geen nieuwe windmolens gebouwd, om het uitzicht vanaf het strand zo min mogelijk te beïnvloeden; een belangrijk punt voor kustgemeenten. Het gearceerde gebied is de resterende ruimte voor windparken. Je ziet het, het is een enorme puzzel. En dan heb ik het nog niet eens gehad over de vele kabelgoten in de zeebodem voor telecom en energie waarmee we rekening moeten houden. Dat komt er nog eens bovenop; of liever gezegd: onderop. En o ja, windparken kunnen ook weer niet te dicht bij elkaar worden gebouwd. Dan vang-
gen ze de wind van elkaar af.”

MER

Het worden geen rustige maanden voor De Koning en andere personen die betrokken zijn bij de aanwijzing van nieuwe windenergiegebieden. De Koning: “We gaan een planMER uitvoeren om de milieueffecten in beeld te brengen. Of eigenlijk twee: één voor de Hollandse Kust en één voor het gebied ten noorden van de Waddeneilanden. We kunnen daarbij gebruik maken van de informatie die is verkregen ten behoeve van de vorige planMER. Windmolenparken hebben bijvoorbeeld effect op de Kleine Mantelmeeuw, de Bruinvis en de Grijs-
zeehond. Vooral tijdens het heien ontstaat er geluidsoverlast. Geluid onder water draagt veel verder dan boven water! In de nieuwe planMER zullen we ook de resultaten meenemen van recent ecologisch onderzoek.

PARTICIPATIE

De Koning: “We willen andere partijen zo goed mogelijk bij het proces betrekken en diverse bijeenkomsten organiseren. In de eerst bijeenkomst zal het behouden van de vergunningen van de ronde-2-windparken aan bod komen, maar ook de aanwijzing van ronde-3-gebieden. We zullen de vraag op tafel leggen hoe belanghebbenden betrokken willen zijn en waar-
op we moeten letten. Als er aspecten niet duidelijk zijn, zullen we informatie geven. Natuurlijk is er uiteindelijk ook een formele route voor partijen om te reageren. Het hele pakket van concept planMER, passende beoordeling en partiële herziening van het structuurplan gaat de kennisgeving in. Partijen kunnen daarop reageren en die reacties nemen wij mee in het definitieve besluit. Dat neemt echter niet weg dat we liever bij voorbaat al in gesprek gaan. Er zijn nog behoorlijk wat punten die we moeten uitzoeken. Hoe ga je bijvoorbeeld om met visserij en recreatie-
vaart in windmolenparken?

RESULTAAT

Als resultaat van de hele procedure zullen er straks gebieden zijn aangewezen langs de Hollandse Kust en ten noorden van de Waddeneilanden waar instal-
latie van windturbines mogelijk is. Hoe snel het proces verloopt, hangt er ook van af of dit dossier “controversieel” wordt verklaard. Als dat zo is moeten we voor de besluitvorming eerst de verkiezingen en de vorming van een nieuw kabinet afwach-
ten.

De overheid werkt tegelijkertijd aan een nieuw uitgiftestelsel. Zodra de zoekgebieden definitief zijn, en er geld voor subsidies beschikbaar is kan de overheid ‘kavels’ uitgeven voor windparken. Partij-
en kunnen daar dan op inschrijven. De winnende partij kan vervolgens vergunning aanvragen. Daarvoor moet vervolgens een projectMER worden opgesteld.

LEUK DOSSIER

Ze zou er nog een hele tijd over kunnen doorpra-
ten. De Koning werkt nog niet zo lang aan de Noordzee, maar is er nu al door gegrepen. “Tot voort kort werkte ik met name aan het Meerjaren-
programma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT), een hele andere tak van sport. Hoewel ik ook daar te maken had met het afwegen van belan-
gen. Ik hoefde maar in de auto of de trein te stap-
pen, of ik zag waaraan ik werkte. Bij de Noordzee is dat heel anders. Als ik op het strand sta, zie ik let-
terlijk een zee aan ruimte. Maar inmiddels weet ik dat mijn zicht beperkt is en dat het zowel boven als onder water erg druk is. Dat fascineert mij!”

VOOR MEER INFORMATIE:

Nathalie de Koning

(IenM, DGRW)

nathalie.de.koning@minienm.nl

Meerdere ministeries hebben iets te zeggen over de Noordzee. Voor bedrij-
ven en organisaties die iets onderne-
men op de Noordzee is het dan ook niet altijd even gemakkelijk om een antwoord te vinden op vragen aan de overheid. De overheid wil hen daarbij beter van dienst zijn met het Noord-
zeeloket. Het loket beantwoordt vragen over onderwerpen als windenergie, scheepvaart, beroepsvisserij, olie-en gaswinning, baggeren, zandwinning, milieu of recreatie. Ook voor geheel nieuwe initiatieven is het loket de aan-
gewezen vraagbaak. Vraagstellers krij-
gen z.s.m. antwoord of worden recht-
streeks doorverwezen naar de juiste contactpersoon binnen de overheid.

Veel antwoorden zijn ook te vinden op www.noordzeeloket.nl. Op deze web-
site staat onder meer informatie over beleid, wet- en regelgeving, activitei-
ten en ondernemen op zee, natuur en milieu, ruimtegebruik en relevante maatschappelijke en overheidsorgani-
saties. Bovendien is er een link naar www.noordzeeatlas.nl. Deze site bevat kaarten met gegevens die betrekking hebben op het watersysteem, gebruik, beleid en beheer van de Noordzee.

Noordzeeloket

Telefoon 0900 - 666 73 93

(24/7 bereikbaar)

www.noordzeeloket.nl

noordzeeloket@rws.nl

De IDON nieuwsbrief Integraal Beheer Noordzee heeft als doel u op de hoogte te houden van de ontwikkelingen op het gebied van beleid en beheer op de Noordzee. De Nieuwsbrief verschijnt twee keer per jaar. Het blad wordt verspreid binnen de betrokken ministeries en sectoren. Aan geïnteresseerden wordt de nieuwsbrief op aanvraag gratis toegezonden. Overname van artikelen is toegestaan onder bronvermelding. Voor illustraties en foto's is wel toestemming nodig. Gratis exemplaren zijn bij het redactieadres verkrijgbaar. Een digitale versie van de nieuwsbrief kunt u vinden op www.noordzeeloket.nl

Uitgave

Interdepartementaal Directeuren-overleg Noordzee (IDON)

Eindredactie

Marc Sieval
Martine Graafland
Rob Vransen

Druk

De Swart

Oplage

1500

Interviews

Ingrid Zeegers
(Portretten in Woorden)
Moniek Löffler
(Bureau Landwijzer)
Rob Bijnsdorp
(Communicatiebureau BCP-de Lynx)

Fotografie

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Rijkswaterstaat Dienst Noordzee
Ecomare
Havenbedrijf Rotterdam
Stichting de Noordzee

Vormgeving

Balyon, Zoeterwoude

Redactieadres

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Rijkswaterstaat Noordzee
Postbus 5807
2280 HV Rijswijk
E-mail: rob.vransen@rws.nl
Telefoon 070 336 66 48

Betrokken ministeries en diensten

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
■ Directoraat-generaal Luchtvaart en Maritieme zaken
■ Directoraat-generaal Ruimte
■ Directoraat-generaal Water
■ Rijkswaterstaat Noordzee

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
■ Directoraat-generaal Agro
■ Directoraat-generaal Energie, Telecom & Mededinging
■ Directoraat-generaal Natuur en Regio

Kustwacht

Ministerie van Defensie

Algemene informatie over Noordzee beleid en beheer is te vinden op www.noordzeeloket.nl